

УДК 347.137.2

Лотоцький Михайло Васильович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького

НАСЛІДКИ УКЛАДЕННЯ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

З набранням чинності нового Кримінального процесуального кодексу України в 2012 році в українське кримінально-процесуальне право був введений новий інститут – «кримінальне провадження на підставі угод». Цей інститут врегульовує діяльність учасників кримінального провадження шляхом погоджувальних процедур – укладення угод. Саме тому у зв'язку з появою нового правового інституту наукова стаття присвячена наслідкам укладення угоди про визнання винуватості та проблемам, які можуть виникнути при її виконанні.

Ключові слова: угода про визнання винуватості, кримінальне провадження, наслідки укладення угоди, прокурор, підозрюваний, обвинувачений.

Постановка проблеми. Законодавець, впроваджуючи інститут угод у кримінальне провадження, мав на меті спростити процедуру розгляду певної категорії кримінальних справ, зменшити навантаження на судові та правоохоронні органи, зменшити процесуальні строки кримінального провадження, зменшити кількість осіб у СІЗО та в'язницях, зекономити бюджетні кошти та інше. Інститут угод у кримінальному судочинстві (зокрема, угоди про визнання винуватості) має як прихильників (вони наводять вище перелічені переваги), так і опонентів. Опоненти вважають, що основними проблемами при практичному застосуванні цього інституту (укладенні угод про визнання винуватості) є посилення ролі прокурора при цьому зменшується роль суду у кримінальному провадженні, обмеження права оскарження вироку, притягнення до кримінальної відповідальності за умисне невиконання угоди, посилення корупції в діяльності прокурорів та суддів та інші.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інституту кримінального провадження на підставі угод у своїх наукових працях досліджували (досліджують) такі видатні процесуалісти, як А. С. Александров, Є. М. Блажівський, М. В. Головизнин, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін, В. Т. Нор, М. М. Полянський, А. В. Портнов, В. П. Пшонка, В. Я. Тацій, І. Я. Фойницький, М. Є. Шум, М. І. Хавронюк, Т. С. Якімець та інші.

Постановка завдання. У зв'язку із впровадженням в українське законодавство інституту укладення угод у кримінальному провадженні виникає необхідність у більш повному та ґрунтовному дослідженні цього інституту для досягнення мети, яку сторони ставили при погоджувальних процедурах, а також для мінімізації негативних наслідків укладення угод для сторін кримінального провадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кримінальне провадження на підставі

угод має на меті максимальне прискорення порядку та вирішення кримінальних справ. При цьому скорочені процедури досудового розгляду та судового провадження не повинні обмежувати чи скасовувати гарантовані Конституцією України права та свободи людини і громадянина [4].

Слід зауважити, що в Рекомендаціях № 6 R(87) 18 Комітету Міністрів Ради Європи (від 17 вересня 1987 р.) «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» у пп. 7 п. «а») державам рекомендується застосовувати процедуру «угоди про визнання вини» або аналогічні їй. Саме це треба було б розглядати, як кінцеву мету такого запровадження: досудове слідство отримує інструмент для легального запровадження компромісу, а захист – можливість підвищення становища підзахисного, а в результаті – підвищення ефективності досудового слідства, викриття винних у вчиненні тяжких злочинів [1, с. 39].

Ст. 468 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК-2012) передбачає два види угод у кримінальному провадженні:

- 1) угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим;
- 2) угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості [7, с. 245].

Предметом дослідження в даній статті виступатиме угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості, яка зазнає найбільше критики з боку з боку опонентів КПК-2012. Зокрема, Ю. Кармазін з трибуни Верховної Ради України заявив: «Да, у цьому кодексі замість явки з повинною буде використовуватися угода про визнання винуватості – оце серйозна річ, яку будуть вибивати, де людина відмовляється від частини своїх прав. І це вважається нібито верх конституціоналізму» [3].

Ми виходимо з того, що погоджуючись на укладення угоди про визнання вини, підозрюваний (обвинувачений) дійсно відмовляється від частини своїх конституційних і процесуальних прав.

Загальновідомо, що будь-який судовий процес не є досконалим методом виявлення фактів. Багато факторів (професійну майстерність адвоката або прокурора, наявність свідків, ставлення судді, каприз присяжних, і навіть – просте везіння впливають на результат.

Таким чином, укладаючи угоду кожна із сторін, насамперед, зацікавлена в обмеженні властивого судового процесу ризик.

На процес кримінального провадження та постановлення вироку у суді впливає багато факторів. До таких факторів належать заінтересованість у справі учасників судового процесу і суду (в т. ч. особисті інтереси), професійна майстерність слідчого, прокурора адвоката, належність доказів, наявність свідків, збіг обставин та ін. Ці фактори впливають на ризик як з однієї так і з другої сторони. Зокрема, сторона обвинувачення не зможе довести вину особи, при цьому затративши багато часу і ресурсів. Якщо обвинувачення доведе вину, то підозрюваний (обвинувачений) може отримати максимальний строк покарання. Можна сказати й так, що «угоди про визнання провини» є засобом позбавлення від ризику, який має місце у будь-якому змагальному процесі.

Процедуру кримінального провадження на основі угод про визнання винуватості можна поділити на чотири етапи за статтями КПК-2012 [7]:

- 1) ініціювання та укладення угоди (ст. 469);
- 2) загальний порядок судового провадження на підставі угод (ст. 474);
- 3) вирок на підставі угоди (ст. 475);
- 4) наслідки невиконання угоди (ст. 476).

У ч. 4 ст. 469 КПК-2012 [7, с. 345] законодавець передбачив випадки укладення угод про визнання винуватості. Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні, в якому бере участь потерпілий, не допускається. Не укладається угода про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо тяжких та особливо тяжких злочинів (за винятком кримінального провадження у формі приватного обвинувачення). А ч. 2 ст. 469 КПК-2012 [7, с. 245] передбачає, що така угода може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного (обвинуваченого). Відповідно, угода про визнання винуватості може бути укладена вищепереліченими суб'єктами на протязі досудового розслідування, починаючи з повідомлення особі про підозру (з часу появи у справі підозрюваного) та на протязі судового провадження (до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення рішення). Причому, прокурор (слідчий за погодженням з прокурором), вручаючи особі письмове повідомлення про підозру (п. 7 ч. 2 ст. 277 КПК-2012) [6, с. 257] повинен роз'яснити йому право ініціювати укладення угоди про визнання винуватості. Слідчий не може бути стороною при укладенні угод про визнання винуватості.

Важливим є положення ч. 6 ст. 469 КПК про те, що у разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості [7, с. 246].

А. Е. Лебедев зазначає, що в кримінальному провадженні РФ, як правило, першим пропозицію про укладення угоди про визнання вини робить прокурор.

Після того, як прокурор зробив першим свою пропозицію (зазвичай, саме від прокурора виходить вихідна пропозиція), обвинувачений та його захисник повинні розглянути свої можливості. Захисник може представити прокурору свою контрпропозицію або спробувати отримати зобов'язання суду щодо покарання. Зрештою, після закінчення переговорів рішення про те, чи прийняти запропоновану угоду, залишається за обвинуваченим [8, с. 246].

Угода про визнання винуватості після її затвердження судом може стати остаточною у такому кримінальному провадженні. Тому прокурор повинен врахувати всі чинники, щоб кримінальне покарання передбачене угодою було необхідне і достатнє для виправлення особи, запобіганню вчинення нових злочинів [9, с. 23].

Угода (як скорочена та спрощена форма розгляду кримінальних справ) не передбачає наявності всього процесу слухання справи у суді. Відповідно до цієї процедури неповного судового розгляду з'ясовуються питання добровільності та справжності волевиявлення особи стосовно укладення угоди та заявлення клопотання про визнання винуватості. У зв'язку з цим не застосовуються всі процесуальні гарантії, передбачені для повного судового розгляду [6, с. 983].

Перед затвердженням угоди про визнання винуватості чи про примирення суд (згідно з вимогами ч.ч. 4-6 ст. 474 КПК) зобов'язаний з'ясувати, чи розуміє обвинувачений права, надані йому законом, наслідки укладення та затвердження угод, характер кожного обвинувачення, вид покарання й інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом, а також зобов'язаний переконатися, що укладення угоди є добровільним. У разі необхідності (якщо суд має сумніви щодо відповідності угоди вимогам закону) затвердження угоди може бути перенесено на іншу дату. Якщо ж суд

переконається, що угода може бути затверджена, він відповідно до ст. 475 КПК ухвалює вирок, яким затверджує угоду і призначає узгоджену сторонами міру покарання. Такий вирок має відповідати загальним вимогам до обвинувальних вироків із урахуванням особливостей, передбачених зазначеною статтею [2, с. 11].

У результаті укладення та затвердження угод відбувається суттєве звуження та обмеження прав сторін угоди, яке, однак, не можна розглядати як порушення засад змагальності та презумпції невинуватості. Таке обмеження має на меті забезпечення швидкого розгляду кримінальної справи [6, с. 339].

Зрозуміло, що КПК не визначає межі домовленостей щодо покарання між прокурором та підозрюваним (обвинуваченим), оскільки це – сфера процесуального, а не матеріального права [12].

Наслідки укладення та затвердження угоди про визнання винуватості передбачені ч. 2 ст. 473 КПК-2012 [7, с. 248]. Наслідком укладення та затвердження угоди про визнання винуватості для прокурора, підозрюваного чи обвинуваченого є обмеження їх права оскарження вироку згідно з положеннями ст.ст. 394 та 424 цього Кодексу, а для підозрюваного чи обвинуваченого – також його відмова від здійснення прав, передбачених абз. 1 та абз. 4 п. 1 ч.4 ст. 474 цього Кодексу [7, с. 248]. На нашу думку, положення цієї статті обмежують права сторін на оскарження судових рішень і суперечать ст. 124 Конституції України («юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі») [4, с. 37], ст. 21 КПК-2012 («доступ до правосуддя»), ст. 24 («Забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності») [7, с. 12]. Причому, в цих положеннях немає застереження про винятки.

Прокурор при укладенні угоди про примирення (суд – при затвердженні цієї угоди) повинні попередити підозрюваного (обвинуваченого) про наслідки затвердження угоди, зокрема:

1. Вирок суду першої інстанції на підставі угоди між прокурором та підозрюваним, обвинуваченим про визнання винуватості може бути оскаржений:

1) обвинуваченим, його захисником, законним представником виключно з підстав: призначення судом покарання, суворішого, ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без його згоди на призначення покарання; невиконання судом вимог, встановлених частинами четвертою, шостою, сьомою статті 474 цього Кодексу, в тому числі нероз'яснення йому наслідків укладення угоди;

2) прокурором виключно з підстав: призначення судом покарання, менш суворого, ніж узгоджене сторонами угоди; затвердження судом угоди у провадженні, в якому згідно з частиною четвертою статті 469 цього Кодексу угода не може бути укладена [7, с. 212].

2. Вирок суду першої інстанції на підставі угоди після його перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги на такий вирок можуть бути оскаржені в касаційному порядку:

1) засудженим, його захисником, законним представником виключно з підстав: призначення судом покарання, суворішого, ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без згоди засудженого на призначення покарання; невиконання судом вимог, встановлених частинами четвертою – сьомою статті 474 цього Кодексу, у тому числі нероз'яснення засудженому наслідків укладення угоди;

2) прокурором виключно з підстав: призначення судом покарання менш суворого, ніж узгоджене сторонами угоди; затвердження судом угоди у провадженні, в якому згідно з частиною четвертою статті 469 цього Кодексу угода не може бути укладена [7, с. 226].

Згідно із КПК України у випадку невиконання угоди прокурор, який її затвердив, має право звернутися до суду (який виніс вирок) з клопотанням про скасування вироку, наслідком чого є призначення судового розгляду у загальному порядку скасування вироку або направлення матеріалів кримінального провадження для завершення досудового розслідування в загальному порядку в разі, якщо угода ініційована на стадії досудового розслідування [10, с. 11].

Згідно з ч. 1 ст. 476 КПК-2012 при невиконанні угоди про визнання винуватості прокурор має право, а не обов'язок (на свій розсуд) звернутися до суду про скасування вироку. Причому на прокурора покладається обов'язок довести, що особа не виконала умови угоди. Варто зауважити, що законодавець не встановив, як повинен діяти прокурор та суд при неналежному виконанні угоди, при невиконанні частини угоди з об'єктивних причин.

Потребує законодавчого врегулювання «міра» покарання, адже не факт, що суд погодиться з покаранням, яке було узгоджене сторонами. Тому у КПК-2012 необхідно встановити межі зменшення покарання за аналогічні злочини, якщо особа погодилася на розгляд кримінальної справи у спрощеному порядку. Прикладом може бути ч. 7 ст. 316 Кримінально-процесуального кодексу РФ. Відповідно до цього положення, якщо суддя прийде до висновку, що звинувачення, з яким погодився підсудний, обґрунтовано, підтверджується доказами, зібраними у кримінальній справі, то він постановляє обвинувальний вирок і призначає підсудному покарання, яке не може перевищувати дві третини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого за скоєний злочин [11].

Наслідком умисного невиконання угоди про визнання винуватості може бути притягнення особи до кримінальної відповідальності. Так, ст. 389-Кримінального кодексу України передбачає, що умисне невиконання засудженим угоди про примирення або про визнання винуватості карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років [5]. На наш погляд, включення даного положення в КК України є помилковим з огляду на те, що угода про визнання винуватості укладається щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої тяжкості, за які покарання може бути нижче, ніж передбачено ст. 389-1 КК України за невиконання угоди.

Вважаємо, що укладення угоди про визнання винуватості можливе тільки за умови повноцінного забезпечення права на кваліфіковану юридичну допомогу. Відповідно, укладення угод та судові провадження на підставі угод повинні проводитися з обов'язковою участю адвоката. Це забезпечить рівність сторін у такому процесі (прокурор є професійним юристом), прискорить процес укладання та затвердження угоди та забезпечить додаткові гарантії підозрюваному (обвинуваченому).

Висновки. Таким чином новий кримінально-процесуальний інститут угод про визнання винуватості у тому вигляді, в якому він закріплений у КПК-2012, ні за формою, ні за змістом не здатний досягти тих цілей, які ставились у процесі його прийняття. Наслідки укладення угод про визнання вини не можна передбачити, а в деяких випадках вони можуть становити новий склад злочину. Тому, на нашу думку, слід внести наступні зміни до КПК-2012:

1) доповнити ч. 2 ст. 52 КПК-2012 підпунктом 7: «щодо осіб кримінальне провадження відносно яких здійснюється на підставі угод – з моменту ініціювання такої угоди». Таким чином, при укладенні угод про визнання винуватості участь адвоката буде обов'язковою та забезпечить досягнення умов угоди;

2) ч. 1 ст. 476 КПК-2012 викласти у такій редакції: «У разі невиконання угоди про

визнання винуватості прокурор зобов'язаний звернутися до суду, який затвердив таку угоду, з клопотанням про скасування вироку. У разі невиконання угоди про примирення потерпілий чи прокурор відповідно мають право звернутися до суду, який затвердив таку угоду, з клопотанням про скасування вироку. Клопотання про скасування вироку, яким затверджена угода, може бути подано протягом встановлених законом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення відповідного кримінального правопорушення». На нашу думку, при невиконанні угоди про визнання вини прокурор в цьому випадку зобов'язаний звернутися до суду про скасування вироку;

3) внести зміни до Кримінального кодексу України, а саме – до ст. 389-1 КК України внести поправку, в якій передбачити, що стаття не може застосовуватися до осіб, які притягаються до кримінальної відповідальності за кримінальні проступки та злочини невеликої тяжкості.

Список використаних джерел

1. Бояров В. І. Скорочена процедура судового слідства та угода про визнання вини: проблемні питання нового Кримінального процесуального кодексу України / В. І. Бояров // Науково-практичний журнал: Часопис цивільного і кримінального судочинства. – № 4 (7) – С. 38–44.
2. Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України від 03.10.2012 р. № 223-1430/0/4/12 // Науково-практичний юридичний журнал: Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2012. – № 6(9). – С. 7–18.
3. Кармазін Ю. А. Про головні вади Кримінально-процесуального кодексу: З тексту виступу народного депутата Ю. А. Кармазіна у Верховній Раді / Ю. А. Кармазін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sprotiv.org/2012/04/11/karmazin-pidigravshi->
4. Конституція України: зі змінами і доповненнями станом на 23.06.2012 р. – Харків: Весна, 2012. – 49 с.
5. Кримінальний кодекс України. Закон від 05.04.2001 № 2341-III, Редакція від 05.12.2012, підстава 5460-17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2 / Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова – Х.: Право, 2012. – 664 с.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 254 с.
8. Лебедев А. Е. О «сделках с правосудием» и реформировании правоохранительной системы (Уроки реформы уголовного правосудия в России) / А. Е. Лебедев. – М., 2007. – С. 62–63.
9. Лупенко Д. Участь прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод / Д. Лупенко // Вісник прокуратури. – 2012. – № 11 (137). – С. 21–25.
10. Середа Г. Особливості угоди про визнання винуватості в кримінальному провадженні. Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2 – С. 10-14.

11. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации» от 18.12.2001 № 174-ФЗ в редакции от 30.12.2012. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.logos-pravo.ru/page.php?id=1098>.
12. Хавронюк М. І. «ПРАВОПРОКУРОРЯ», або деякі проблеми угоди про визнання винуватості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cppr.org.ua/index.php/2011-07-05-15-26-55/2011-07-22-11-18-16/637>.

Лотоцький М. В. Последствия заключения соглашения о признании вины в уголовном производстве

С вступлением в силу нового Уголовного процессуального кодекса Украины в 2012 году в украинское уголовно – процессуальное право был введен новый институт – «уголовное производство на основании соглашений». Этот институт регулирует деятельность участников уголовного производства путем согласительных процедур – заключение соглашений. Именно в связи с появлением нового правового института научная статья посвящена последствиям заключения соглашения о признании вины и проблемам, которые могут возникнуть при ее выполнении.

Ключевые слова: *соглашение о признании вины, уголовное производство, последствия заключения соглашения, прокурор, подозреваемый, обвиняемый.*

Lototsky M. V. Consequences of concluding confession of guilt agreement in criminal proceedings

After coming into validity of new Criminal Procedural Code of Ukraine in 2012 a new institution – «criminal proceedings on account of agreements» was introduced in Ukrainian criminal and procedural law. This institution regulates the activity of criminal proceedings participants by means of conciliative procedures – concluding of agreements. That's why in connection with appearance of a new legal institution the scientific article is devoted to consequences of concluding confession of guilt agreement and problems that may arise while its execution.

Key words: *confession of guilt agreement, criminal proceedings, consequences of agreement concluding, prosecutor, suspect, accused.*

